

Een eigen-cultuurhuis, wat is het? wat doet het? wat moet het?

Nota ten behoeve van de Raad voor Cultuur; 21 november 2001

Een eigen cultuurhuis?

Het begrip eigen-cultuurhuis is ontwikkeld tegen de achtergrond van Edward Saïd's opvatting over ieders recht op z'n eigen verhaal. Saïd verwijst met de formulering van dit grondrecht naar het verschijnsel dat de westerse cultuur sinds haar wereldwijde expansie het beeld heeft bepaald van de volkeren uit de veroverde gebieden. Het geschetste 'witte' beeld, zegt Saïdⁱ, vervulde een functie in de bestendiging en rechtvaardiging van het kolonialisme. Na dekolonisatie doet het 'witte' beeld dienst om de westerse cultuur van haar dominante positie in een samenleving te verzekeren. Zonder het (ook in praktijk gebrachte) recht op het eigen verhaal van iedere cultuur blijft de koloniale, in essentie ongelijkwaardige, verhouding tussen de westerse cultuur en 'andere' bestaan, betoogt Saïd .

Dat inzicht begint ook in Nederland ingeburgerd te raken. Waar eens de cultuur van de ontvangende samenleving bepaalde dat en zelfs hoe nieuwkomers zich dienden aan te passen, is nu het besef doorgedrongen van noodzaak tot

samenwerking en dus van medebeslissingsbevoegdheid van alle samenwerkende partijen. Het sleutelwoord is interculturaliteitⁱⁱ. En gelijkwaardigheid van de deelnemende partners aan een samenleving is daarbij een voorwaarde. Juist omdat de inbreng van de verschillende partijen in een samenwerkingsproject in de praktijk zo ongelijksoortig kan zijn, zoals de NIOD-tentoonstelling over WO II in het Rijksmuseum recent nog illustreerde.

Wat is het?

Een eigen-cultuurhuis is een basisvoorziening voor een cultuurgroep in Nederland om tot gelijkwaardigheid te komen. Het is idealiter een plaats waar een subcultuur in de samenleving zichzelf de mogelijkheid schept tot ontmoeting met andere subculturen. Met als doel de eigen cultuur onder woorden en in beeld te brengen, te waarderen en te ontwikkelen. Het is de eerste stap tot interculturaliteit. In een eigen, veilige, omgeving waar de eigen cultuur geen subgroep is maar eigen baas, kan de normering en beeldvorming van de dominante cultuur ter discussie gesteld worden, om deze waar

mogelijk en waar nodig te corrigeren. En zo de identiteit en de beeldvorming van de eigen cultuur mede te bepalen. Eigen-cultuurhuizen zijn gericht op de tweede en volgende generaties immigrant, minder op (groepen) nieuwkomers. Het gaat om groepen die in dialoog zijn met andere subgroepen binnen de Nederlandse cultuur, omdat zij deze mede constitueren. Minder om groepen uit andere landen die zich hier vestigen en in dialoog (kunnen en willen) blijven met het land van herkomst. Eigen-cultuurhuizen zijn met andere woorden instrument voor processen van interculturaliteit, niet voor internationaliteit, hoewel beide gebieden elkaar deels overlappen. Bij eigen-cultuurhuizen gaat het eerder om (de mogelijkheid tot) perspectiefwisseling dan om uitwisseling.

Waar is het?

Het begrip eigen-cultuurhuis is geen ingeburgerd begrip. Het is recent ontwikkeld in de kring van het Indisch Wetenschappelijk Instituut (IWI) te Den Haag, dat zelf de functie van eigen-cultuurhuis vervult. Het bestaan van

het IWI, officieel sinds 1988, officieus sinds ca 1956, wijst erop dat het verschijnsel geen nieuwe vinding is. Instituten als Het Joods Historisch Museum te Amsterdam, en – recenter- het Moluks Historisch Museum in Utrecht fungeren gelijksoortig. In mijn optiek geldt dat overigens ook voor instellingen als het Openlucht Museum in Arnhem en het Rijksmuseum te Amsterdam, eigen-cultuurhuizen voor de Nederlandse cultuur. Het zijn alle plaatsen waar in alle openheid en liefdevolle, kritische zin de (merites van de) eigen cultuur bekeken, gewogen en tot nader order weer even vastgesteld worden. Het verschil is dat eigen-cultuurhuizen van nieuwkomers nog in ontwikkeling zijn. Ze zijn geen gevestigde instellingen.

Hoe gaat het?

De vorming van eigen-cultuurhuizen doet zich in iedere cultuur voor, gevestigd of nieuwkomend, dominant of marginaal. Waar mensen zijn, verzamelen zij zich, op basis van een gedeeld domein, hun cultuur. Fysiek of virtueel, fictief of daadwerkelijk, openlijk of onder vermomming

vormen zij een eigen-cultuurhuis. De actuele omstandigheden bepalen hoe openlijk zich dat voordoet en op welke deelgebieden. In de 17^e-eeuwse schuilkerken en de 20^e-eeuwse moskees, in achterkamertjes of voorhoven verzamelden mensen zich rond hun religie. In het 20^e-eeuwse Nederland verzamelden homo's en vrouwen zich in actiegroepen op grond van hun maatschappelijke achterstelling. Dit soort machtsvorming is, na gewoon bijeenkomen om het samenzijn zelf, een volgende stap in de vorming van een eigen-cultuurhuis. Daarin verschilt een eigen-cultuurhuis niet van een emancipatiebeweging.

Maar wel in de wijze waarop die volgende stap gedaan wordt. De vorming van een cultuurhuis begint zich af te tekenen wanneer een groep besluit de eigen geschiedenis te verzamelen, oraal of schriftelijk, in knipselmappen of in fotoalbums, op videoband of geluidscassettes. Veelal is dit werk door particulieren voorbereid. Daarna wordt de behoefte geformuleerd aan een documentatiecentrum annex bibliotheek en vervolgens aan organisaties die dergelijke instellingen op de kaart willen zetten. In de Indische (IWI) en de Molukse gemeenschap (MHM), in kringen van zwarte vrouwen (ZAMI)

en nieuwkomers (Beeldverzamelgebouw) in het algemeen, heeft deze ontwikkeling zich langs deze lijnen voorgedaan, terwijl binnen de Surinaamse gemeenschap een Surinaams Museum met aspiraties richting een eigen-cultuurhuis in oprichting is. Aan deze ontwikkeling gaan bewegingen vooraf of parallel als: de inrichting van *tijdelijke* ontmoetingsplaatsen (markten, festivals en (serieuze sport-) wedstrijden, publicaties in eigen beheer, de toekenning van prijzen in eigen kring aan of vernoemd naar voorlopers, het oprichten van monumenten, en tenslotte –in Nederland- het aanvragen van subsidie daarvoor. Het eigen-cultuurhuis bevindt zich op het *snijvlak* van diverse –in Nederland- onderscheiden sectoren. Tussen cultuur en welzijn, als het ouderen betreft zelfs tussen cultuur en zorg, tussen educatie en kunst, tussen wetenschap en ervaringsdeskundigheid. Niet omdat de cultuurhuizen niet weten wat ze willen. Het is alleen niet te voorzien of en welke uitsplitsing zal plaatsvinden, noch hoe die zich voltrekken zal. En dat is een heikel punt, zeker bij het vraagstuk van de subsidiëring. De indeling in sectoren, gekoppeld aan ministeries en andere nog weer nader gespecificeerde instellingen, fondsen of subsidiegevers, is met andere

woorden een opsplitsing die binnen de westerse cultuur gebruikelijk is. Maar geldt die ook voor andere culturen? Kunnen die andere culturen zich wel ontwikkelen zonder al bij voorbaat ook op dit punt in het keurslijf van de westerse geperst te worden? De oer-Hollandse uitspraak “Doe maar gewoon dan doe je al gek genoeg”, betekent in de praktijk uitsluiting van ‘de ander’ op basis van –al dan niet te tolereren- gekte, zoals bijvoorbeeld het recente ‘kwaliteitsdebat’ laat zien.

In een nog maar net postkoloniaal geworden samenleving als de Nederlandse betekent de vorming van een eigen-cultuurhuis voornamelijk een dynamisch proces van plaatsbepaling, letterlijk en figuurlijk. Het gevecht om een eigen-cultuurhuis is niet meer of minder dan verdediging tegen of zelfs nog verovering op de dominante cultuur van een eigen plaats in de samenleving en in de hoofden van de mensen als gelijkwaardig partner in de ontwikkeling van de samenleving. Het op- en inrichten van een eigen-cultuurhuis is eerder een eerste vertoon van gelijkwaardigheid dan een onderdeel van een emancipatieproces. Het is een bewijs van emancipatie. En daarmee een eerste stap in een ander proces: het proces van ingeburgerde. Het proces van gelijkwaardige plaatsbepaling en

stimulans daartoe. Een proces dat moet leiden tot een gelijkwaardige maatschappelijke uitgangspositie van de verschillende culturen (inclusief de dominante cultuur) die samen de samenleving bepalen. Anders gezegd: waarom heeft de Nederlandse samenleving een schat aan overgespecialiseerde witte eigen-cultuurhuizen en waarom hebben andere culturen in Nederland, zoals de Indische, die niet?

Eigen-cultuurhuizen van culturele minderheden worden niet gesubsidieerd. Het net verleende meerjarensubsidie van OCW voor het Kumpulanproject aan Het Indisch Huis in Den Haag bijt het spits af, op de voet gevolgd door het Beeldverzamelgebouw. Maar niet op de noemer eigen-cultuurhuis. Sinds WO II heeft de Nederlandse overheid –om uiterst begrijpelijke redenen- een non-categoriaal beleid gevolgd op alle gebied. Uitsluitend de Nederlandse nationaliteit is criterium voor het recht op een aandeel uit de staatskas. Het is geen toeval dat de groepen uit de voormalige koloniën als eersten het nationaliteitscriterium ter discussie stelden. Zonder daar overigens op uit te zijn, toonden zij aan dat het criterium niet deugde. Zij zelf pasten, zo bleek, naar de letter noch naar de geest in de bestaande (oorlogs-)wetgeving,

terwijl zij zich tegelijkertijd nadrukkelijk en met recht en reden beriepen op hun Nederlandse nationaliteit. Onbedoeld, en waarschijnlijk zelfs geheel ongewild, vervulden de eerste generaties migranten uit Indië zo een voortrekkersfunctie in het denken over het ontwikkelingsproces van immigrant naar ingeburgerde. Terwijl andere (deel-) groepen inclusief de koloniale eerste generaties, welzijnsartikelen claimen als geld (uitkeringen), een monument dan wel wetenschappelijk onderzoek door echte (gevestigde lees: witte) instellingen, stond een Tweede Generatie op die het recht op een eigen verhaal bepleit. Die eis is veel abstracte, het is een eis die de emancipatie voorbij is, en in feite vraagt

om een markering van de gewenste overgang van het ministerie van VWS naar dat van OCW. Voor de latere immigrantengroepen, met name Turken en Marokkanen, staat die claim al op stapel. Het is dus zaak te (her-)overwegen of en zo ja hoe die claim gehonoreerd moet worden.

Subsidiëring van eigen-cultuurhuizen is officiële erkenning van het recht op een eigen verhaal. Dus erkenning van het recht op een eigen (maar niet geïsoleerde) ontwikkeling, beeldvorming, geschiedschrijving in het verleden en in de toekomstⁱⁱⁱ. En wat het mooie is: eigen-cultuurhuizen bestaan al. Ze behoeven 'alleen nog maar' opgespoord te worden.

Edy Serieze
IWI-directeur

ⁱ Edward Said 'Cultuur, identiteit en geschiedenis.' In: *Edward Said – denker over grenzen*. Boom, 1999

ⁱⁱ Hans Onno van den Berg en Maaïke Verberk. 'Wat is intercultureel museumbeleid?' In: Liane van der Linden (red.) *Culturele diversiteit in Nederlandse musea*. Amsterdam, 1999

ⁱⁱⁱ Edy Serieze. *Het recht op een eigen verhaal* Lezing voor de Nederlandse Museum Vereniging. Amsterdam, 1999